10/11/2023

Μπορούσε ένας υποψήφιος με βεβαρημένο παρελθόν να γίνει βουλευτής στην Αρχαία Αθήνα; Η αναβίωση μίας αρχαίας δίκης

/ Γνώμες

Το θέμα είναι αρκετά επίκαιρο, διότι κι εμείς καλούμαστε συχνά να εκλέξουμε δημόσιους άρχοντες και επομένως πρέπει να έχουμε κάποια κριτήρια για την επιλογή. Σε αυτό θα μας βοηθήσει αν ανατρέξουμε στους αρχαίους Αθηναίους του 5ου αιώνα και να δούμε τί ίσχυες τότε.

- Γράφει ο Μιχάλης Κουτσός, Φιλόλογος – Συγγραφέας

Υπόψη ότι με τις μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη η Βουλή αποτελούνταν από 500 βουλευτές και λειτουργούσε κατά τμήματα των 50 βουλευτών και για ένα μήνα το κάθε τμήμα. Έργο της ήταν η προπαρασκευή του θέματος που θα συζητούνταν στην εκκλησία του δήμου, στην οποία συμμετείχαν όλοι οι Αθηναίοι πάνω από 18 χρονών. Καταλαβαίνουμε τώρα ότι η Αθηναϊκή δημοκρατία ήταν άμεση και όχι αντιπροσωπευτική, όπως είναι τώρα. Βέβαια αυτό είχε σχέση με τον πληθυσμό της πόλης γι' αυτό και ο Αριστοτέλης έλεγε ότι ο ιδανικός αριθμός μιας πόλης έπρεπε να ήταν 4.000. Το εκάστοτε τμήμα της βουλής των 500 προωθούσε το θέμα με το σχετικό προβούλευμα για συζήτηση ή απόρριψη του θέματος στην εκκλησία. Έτσι οι αρμοδιότητες της εκκλησίας του δήμου ήταν ενίοτε και δικαστικές.

Ας δούμε τώρα ποιες προϋποθέσεις έπρεπε να συγκεντρώνει ο υποψήφιος βουλευτής για να εκλεγεί:

Έπρεπε να είχε εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις .
Αν είχε γέροντες γονείς να τους είχε γηροκομήσει.
Αν είχε ασκήσει δημόσιο λειτούργημα να μην εκκρεμούσε καμιά δικαστική απόφαση εναντίον του.
Να ήταν πιστός στο δημοκρατικό πολίτευμα της πόλης χωρίς να είχε αναμειχθεί σε ανατρεπτικές και φιλοτυραννικές δραστηριότητες.
Υπόψη ότι μετά την άσκηση κάποιου δημοσίου αξιώματος ο Αθηναίος πολίτης έδινε λόγο για τον τρόπο άσκησης του αξιώματος και, αν διαπιστώνονταν ότι έβλαψε το δημόσιο, πλήρωνε μεγάλο πρόστιμο. Η διαδικασία αυτή λεγόταν «Εύθυναι».

Την απάντηση στην αρχική ερώτηση μας την έδωσαν οι αρχαίοι Αθηναίοι, όταν ένας Αθηναίος, ο Μαντίθεος, ενώ είχε συνεργαστεί με τους τριάκοντα τυράννους, υπέβαλε υποψηφιότητα για την Βουλή των Αθηναίων. Την υπόθεση αυτή την διαπραγματεύεται ο λογογράφος Λυσίας στο ομώνυμο λόγο «Υπέρ Μαντιθέου».

Τον λόγο αυτόν τον δίδασκα τη χρονιά (2001-2) στη Β΄ τάξη του Πειραματικού Σχολείου του Α.Π.Θ. Σκέφτηκα λοιπόν ότι θα μπορούσαμε να οδηγήσουμε και τον Μαντίθεο σε μια εικονική δίκη με την σημερινή μορφή. Το συζήτησα, λοιπόν, με τους μαθητές μου και αυτοί την βρήκαν ενδιαφέρουσα την ιδέα και έτσι αρχίσαμε να τη σχεδιάζουμε και να την υλοποιούμε.

1.ΤΟ ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΤΗΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Ο λόγος του Λυσία «Υπέρ Μαντιθέου», όπως αντιλαμβάνεσθε, είναι απολογητικός, δηλαδή αναφέρει μόνο τα επιχειρήματα υπεράσπισης, ενώ τις κατηγορίες μόνο μέσα από την υπεράσπιση θα μπορούσε κανείς να τις εντοπίσει. Έπρεπε λοιπόν να

βρούμε τις κατηγορίες, να τις υποστηρίξουμε με επιχειρήματα παράλληλα με τα επιχειρήματα της υπεράσπισης. Όλα αυτά μας οδηγούσαν στο να στήσουμε μια εικονική δίκη με δικαστές, συνηγόρους κατηγορίας και συνηγόρους υπεράσπισης.

Έβαλα δύο στόχους για την υλοποίηση αυτής της ιδέας:

Τη «δραματοποίηση» του λόγου αυτού του Λυσία, δηλαδή την μεταφορά ενός ρητορικού λόγου σε δραματικό, θεατρικό και την εμπλοκή των μαθητών στην όλη διαδικασία μιας εικονικής δίκης.
Την άσκηση στην ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας.
Ως προς τον πρώτο στόχο θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι όλα τα μαθήματα προσφέρονται για «δραματοποίηση», την ανάληψη δηλαδή ρόλων εκ μέρους των μαθητών και τη γνώση που βιώνεται μέσα από αυτούς τους ρόλους.

Από την άλλη ο δεύτερος στόχος η άσκηση στην ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας επιτυγχάνεται μέσα από την όλη διαδικασία του μαθήματος, όπου τα επιχειρήματα του Μαντίθεου έπρεπε να απαντηθούν, να αναιρεθούν και να φανούν τα αδύνατα σημεία.

2.Η ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΙΔΕΑΣ

Οι μαθητές είχαν χωριστεί σε τρεις ομάδες:

Η μία ήταν οι συνήγοροι υπεράσπισης του Μαντίθεου με συντονιστή έναν νεαρό δικηγόρο τον κ. Τζωρτζίδη, παλιότερο μαθητή του Πειραματικού και δικό μου μαθητής. Το έργο τους ήταν σχετικά εύκολο, γιατί ο λόγος αυτός του Λυσία ήταν απολογητικός και τα επιχειρήματά του υπήρχαν στο κείμενο.

Η δεύτερη ομάδα ήταν οι συνήγοροι κατηγορίας, η πολιτική αγωγή, με συντονιστή έναν άλλο νεαρό δικηγόρο τον κ. Δαμιανό Κατραμάδο, παλιότερο κι αυτόν μαθητή του Πειραματικού και δικό μου μαθητής. Το έργο τους ήταν πολύ πιο δύσκολο, γιατί έπρεπε να ανιχνεύσουν τις κατηγορίες που βάρυναν τον Μαντίθεο μέσα από την απολογία κι ακόμα έπρεπε να βρουν αντεπιχειρήματα για να αντικρούσουν τα επιχειρήματα του Μαντίθεου.

Η τρίτη ομάδα ήταν οι δικαστές με συντονιστή μια νεαρή δικαστίνα. Και αυτών το έργο ήταν δύσκολο, γιατί έπρεπε να ακούσουν και τα επιχειρήματα της υπεράσπισης και τα αντεπιχειρήματα της πολιτικής αγωγής και να αποδώσουν το δίκαιο.

Υπήρχαν βέβαια και μάρτυρες υπεράσπισης στο κείμενο όχι όμως και κατηγορίας, αλλά οι μαρτυρίες τους δεν υπάρχουν στο κείμενο. Όταν θελήσαμε να

μεταφέρουμε το λόγο αυτό σε δίκη, αφού εξασφαλίσαμε τη σχετική αίθουσα στα δικαστήρια της Θεσσαλονίκης, συνεργαστήκαμε με τους δύο παραπάνω εν ενεργεία δικηγόρους,

Η ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ (σε γενικές γραμμές)

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ο Υπέρ Μαντιθέου λόγος του Λυσία αναφέρεται στη «δοκιμασία» του Μαντίθεου προκειμένου να γίνει βουλευτής. Ο Μαντίθεος είχε υποβάλει την υποψηφιότητά του για βουλευτής αλλά κατηγορήθηκε ότι συνεργάστηκε με τη χούντα εκείνης της εποχής, το καθεστώς το τριάκοντα τυράννων, και ο Λυσίας ανέλαβε να γράψει την απολογία του ενώπιον της βουλής. Υπόψη ότι στην αρχαία Αθήνα δεν υπήρχαν δικηγόροι, μόνοι τους οι κατήγοροι απάγγελλαν την κατηγορία τους και οι κατηγορούμενοι την απολογία τους, τις οποίες τις έγραφαν για λογαριασμό τους ορισμένοι μορφωμένοι άνθρωποι που τους έλεγαν «λογογράφους».

Η ΔΙΚΗ

Εισαγγελέας: (διατυπώνει τη γενική κατηγορία):

Ο Κατηγορούμενος Μαντίθεος συνεργάστηκε με τη χούντα, τους τριάκοντα τυράννους, και δεν είναι άξιος του βουλευτικού αξιώματος
Η υπεράσπιση: Ο πελάτης μας δεν αποδέχεται την κατηγορία
Πολιτική αγωγή: Οι κατηγορίες που τον βαρύνουν είναι:
Υπηρέτησε στο ιππικό των τριάκοντα τυράννων.
Πήρε αξίωμα από τους τυράννους
Δεν είναι ηθικό στοιχείο
Δεν έχει εμφάνιση βουλευτή
Πρόεδρος δικαστηρίου:

Καλείται η υπεράσπιση να αντικρούσει τις κατηγορίες και πρώτα την πρώτη ότι συνεργάστηκε με τη χούντα, τους τριάκοντα τυράννους.

Υπεράσπιση: Ο κατηγορούμενος δεν βρίσκονταν στην Αθήνα αλλά είχε πάει στο Σάτυρο του Πόντου και ήρθε πέντε μέρες πριν από την κατάλυση των τυράννων.

Μαρτυρία 1ου Μάρτυρος

Πολιτική αγωγή:
Πήγε για εμπορικούς και όχι για πολιτικούς λόγους.
Ήρθε ανενόχλητος στην Αθήνα, τη κρίσιμη στιγμή που τον χρειάζονταν.

Υπεράσπιση:

Σε τέτοιες κρίσιμες στιγμές δεν εμπιστεύονται τον οποιονδήποτε
Μέσα σε πέντε μέρες δεν ήταν δυνατόν να πάρει αξίωμα.
Οι τύραννοι όχι μόνο αξιώματα δεν έδιναν αλλά τα αφαιρούσαν και από στενούς συνεργάτες τους, όπως από το Θηραμένη.

Πολιτική αγωγή:

Άλλες ήταν εκείνες οι διαφορές Κριτία και Θηραμένη.
Το όνομά του ήταν γραμμένο στους πίνακες ανακοινώσεων στην πλατεία.

Υπεράσπιση

Στους πίνακες ο καθένας μπορεί να γράψει ή να σβήσει ονόματα.
Το βασικό είναι ότι δεν είναι γραμμένος στους καταλόγους των φυλάρχων.
Το όνομά του δε δόθηκε στους συνηγόρους του δημοσίου.
Αν ήταν ιππέας θα είχε καταβάλει το επίδομα των ιππέων.

Πολιτική αγωγή:

Στους καταλόγους εκείνης της εποχής λόγω της ανωμαλίας μπορούσε ο καθένας αν είχε μέσο να γραφτεί ή να σβηστεί.
Το ότι δεν κατέβαλε το επίδομα δε σημαίνει ότι δεν υπηρέτησε στο ιππικό σαν πλούσιος που ήταν και με δικά του έξοδα.

Υπεράσπιση

Όλα αυτά δεν ισχύουν, διότι δόθηκε αμνηστία, εξάλλου πολλοί από εσάς ήσασταν ιππείς στη συγκεκριμένη περίοδο και αυτό δεν σας εμπόδισε να γίνετε στρατηγοί και βουλευτές.
Εδώ ξέρουμε ανθρώπους που ήταν εγγεγραμμένοι και δεν υπηρέτησαν στο ιππικό και άλλοι που δεν ήταν εγγεγραμμένοι και υπηρέτησαν.
Και σε τελευταία ανάλυση δεν έχει σημασία αν υπηρέτησε στο ιππικό, αλλά αν έκανε κανένα κακό σε κανένα άνθρωπο. Κι αυτό δεν μπορεί να το ισχυριστεί κανείς. Αντίθετα έχω να σας αναφέρω γεγονότα από την ιδιωτική, τη δημόσια και τη στρατιωτική ζωή του κατηγορουμένου που δείχνουν την αφιλοκέρδεια, τιμιότητα, γενναιοδωρία και γενναιότητά του.

Πρόεδρος δικαστηρίου: Ποια είναι αυτά τα γεγονότα κ. συνήγορε;

Υπεράσπιση: Στην ιδιωτική του ζωή η συμπεριφορά του προς τις αδελφές του που τις πάντρεψε δίνοντας 30 μνες στην κάθε μια, και τον αδελφό του που έδωσε μεγαλύτερο μερτικό σ΄ αυτόν.

Πολιτική αγωγή: Αυτά κ. πρόεδρε είναι συνηθισμένα έτσι κάνουνε όλοι.
Υπεράσπιση: Στη δημόσιά του ζωή ήταν ηθικά άμεμπτος, απόδειξη:

ότι δεν είχε κακές συναναστροφές και δε σύχναζε με χώρους ακολασίας.
εξαιτίας του δεν πήγε κανένας στα δικαστήρια
Πολιτική αγωγή: Έ, όχι κ. πρόεδρε, χώροι ακολασίας τα καφενεία, ύστερα τι σχέση έχουν αυτά με το αν είναι ικανός για βουλευτής; Κι΄ εμείς που ερχόμαστε στα δικαστήρια είμαστε κακοί;

Υπεράσπιση: Έχουν σχέση κ. συνάδελφε με το ηθικό ποιόν του βουλευτή. Ακούστε τώρα και τα ανδραγαθήματά του στο στρατό. Στη μάχη της Αλιάρτου της Βοιωτίας ζήτησε από τον Ορθόβουλο να διαγραφεί από τον κατάλογο των ιππέων, γιατί πίστευε ότι στο ιππικό δεν κινδυνεύεις, ενώ στο πεζικό κινδυνεύεις. Αυτό μπορεί να το βεβαιώσει και ο μάρτυρας.

Μαρτυρία 2ου Μάρτυρος, του Ορθόβουλου.

Πολιτική αγωγή: Δεν μας βεβαιώνει αν όντως κατατάχτηκε στο πεζικό παρά μόνο ότι διαγράφτηκε από το ιππικό.

Υπεράσπιση: Ακούστε και άλλα: Σε μια εκστρατεία έδωσε 30 δραχμές στους φτωχούς που δεν είχαν τα απαραίτητα, για να παραδειγματίσει τους πλούσιους και να δώσουν και αυτοί.

Μαρτυρία 3ου μάρτυρος

Υπεράσπιση:

1.Στην εκστρατεία της Κορίνθου ζήτησε να πολεμήσει στην πρώτη γραμμή

2.Σε εκστρατεία στη Βοιωτία κατά του Αγησιλάου ζήτησε η παράταξή του να σταλεί να πολεμήσει.

Μαρτυρία 4ου μάρτυρος

Πρόεδρος δικαστηρίου: Τι έχει να πει η υπεράσπιση και για την τελευταία κατηγορία για την εξωτερική εμφάνιση του υποψηφίου βουλευτή.
Υπεράσπιση: Η εξωτερική εμφάνιση, το ότι τρέφει κόμη, δεν τον εμπόδισε να δείξει

γενναιότητα και να είναι τίμιος πολίτης. Εξάλλου ο Μαντίθεος θέλησε να ασχοληθεί με την πολιτική, γιατί αυτό αποτελεί οικογενειακή παράδοση και θέλει να προσφέρει στον τόπο, όπως και οι πρόγονοί του.

Ο Πρόεδρος του δικαστηρίου

Το δικαστήριο αποσύρεται προκειμένου να εκδώσει την απόφαση.

Το δικαστήριο όμως δεν αποσύρθηκε και οι δικαστές – μαθητές ενώπιον του ακροατηρίου ψήφισαν ένοχος ή αθώος και αιτιολόγησαν την απόφασή τους.

Ο Πρόεδρος του δικαστηρίου ανακοινώνει την απόφαση:

Ένοχος ο κατηγορούμενος και δεν είναι άξιος του βουλευτικού αξιώματος.

Σχόλια επί της αποφάσεως

Σχετικά με την απόφαση που έβγαλαν οι δικαστές – μαθητές έχουμε να επισημάνουμε τα εξής.

Καταδικαστική απόφαση κατά του Μαντίθεου σχεδόν ήταν αδύνατη, διότι τα επιχειρήματα που υπήρχαν στο λόγο του Λυσία ήταν τόσο αδιάσειστα ώστε δεν έμεναν και πολλά περιθώρια. Όμως η δουλειά που είχε προηγηθεί μέσα στην τάξη και η προσπάθεια εκ μέρους της πολιτικής αγωγής ως προς την εξεύρεση αντεπιχειρημάτων, που δεν υπήρχαν μέσα στο λόγο του Λυσία, ήταν τόσο σημαντική ώστε η πλάστιγγα της δικαιοσύνης να γείρει κατά του Μαντίθεου. Εξάλλου εκείνα που μέτρησαν στην κρίση των δικαστών – μαθητών ήταν δύο πράγματα:

Η ευαισθησία των μαθητών για τα δημοκρατικά αισθήματα του Μαντίθεου, τα οποία οι μαθητές τα αμφισβήτησαν.
Και η εξιδανίκευση του Μαντίθεου εκ μέρους του Λυσία, για τον οποίο οι μαθητές δεν πίστεψαν ότι ήταν τόσο άψογος, αλλά αντίθετα η συμπεριφορά του στην ιδιωτική, δημόσια και στρατιωτική του ζωή ήταν υποκριτική.
Τα σχόλια που διατυπώθηκαν για την εκδήλωση ήταν πολύ κολακευτικά:

«Μικροί δικαστές ... εν δράσει» ήταν ο τίτλος του άρθρου της εφημερίδας «ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ» της 14ης Νοεμβρίου 2001 για τη εικονική δίκη του Μαντίθεου από το λόγο του Λυσία, που έγινε στα δικαστήρια της Θεσσαλονίκης.

«Μου άρεσε τόσο πολύ, που θέλω να το ξανακάνουμε. Πρώτη φορά ήρθαμε σε αίθουσα δικαστηρίου» (Αναστασία Φακαλή, μαθήτρια).

«Μας δόθηκε η ευκαιρία να γνωρίσουμε από κοντά τα δικαστήρια, αλλά και να ενδιαφερθούμε περισσότερο για το μάθημα των αρχαίων ελληνικών (Φανή Πιπερή, μαθήτρια).

«Μας εντυπωσίασε η ωριμότητα των μαθητών. Αφομοίωσαν τόσο γρήγορα και τόσο καλά το ρόλο τους ώστε θα τους ζήλευαν και ασκούμενοι δικηγόροι» (Δαμιανός Κατραμάδος, συνήγορος κατηγορίας)

«

«Κρίμα που δεν έγινε σε πλατύ κοινό να την παρακολουθήσει το κοινό της Θεσσαλονίκης (Ευάγγελος Τζωρτζίδης, συνήγορος υπεράσπισης)

«Η δίκη θα μπορούσε να ήταν πραγματική. Οι συνήγοροι στο πλευρό του πελάτη τους, η δικαστής μελετά τα δεδομένα, οι μάρτυρες καταθέτουν. Μόνο που η υπόθεση διαδραματίζεται στην αρχαία Αθήνα. Την αναβίωση ανέλαβαν μαθητές του Πειραματικού Σχολείου του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης υπό την καθοδήγηση του καθηγητή τους κ. Μιχάλη Κουτσού» (Σχόλια του τύπου).

«Είδα ένα πάθος στα παιδιά, που δεν το περίμενα (Μιχάλης Κουτσός, ο καθηγητής των μαθητών)

Συμπεράσματα

Από την όλη διαδικασία εκτός από τις ωφέλειες που προέκυψαν για τους μαθητές, εκπέμφθηκαν μερικά μηνύματα που είναι διαχρονικά:

1.Οι υποψήφιοι μιας θέσης πρέπει να συγκεντρώνουν κάποιες προϋποθέσεις που αφορούν όχι μόνο τις γραμματικές τους γνώσεις και τις πολιτικές πεποιθήσεις των υποψηφίων αλλά και το ηθικό τους ποιόν, για να είναι άξιοι του αξιώματος που θα αναλάβουν.

Οι αντίστοιχοι φορείς αξιολόγησης θα πρέπει να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους αυτές τις προϋποθέσεις και να μην παρακινούνται από συμφέροντα, δικά τους ή άλλων.
Οι δημοκρατικές πεποιθήσεις είναι βασική προϋπόθεση για την κατάληψη κάποιου δημοσίου αξιώματος.
Όλες οι δημόσιες θέσεις είναι αξιόλογες αλλά η βουλευτική θέση είναι μια από τις πιο σημαντικές, διότι ο βουλευτής αποφασίζει και για τους άλλους όχι μόνο για τον εαυτό του.
Αν τηρούνταν αυτή η διαδικασία πάντοτε, τότε θα αποφεύγονταν πολλά κακά και

θα είχαμε πραγματική πρόοδο.

Πηγή: pemptousia.gr